

بررسی مرمت بناهای تاریخی در احیای معماری بومی نمونه موردی: خانه امیری مشهد

وحید فانی

دانشجوی دکتری تخصصی دانشگاه آزاد مشهد رشته معماری

نام نویسنده مسئول:

وحید فانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۳/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۱

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی مرمت بناهای تاریخی در احیای معماری بومی نمونه موردی: خانه امیری مشهد می باشد. به طور کلی این مطالعه دو بخش اصلی شناخت و آرایه ی طرح تقسیم میشوند. بخش شناخت خود شامل دو زیرمجموعه ی شناخت بستر و شناخت بنا میشود که در آن ضمن شناخت کالبد و بافت اطراف، آسیب های بنا نیز شناسایی و راه حل درمان آنها آرایه شده است. روش تحقیق این مقاله از جهت هدف: کاربردی و از جهت روش: توصیفی، تحلیلی و روش گردآوری داده ها: کتابخانه ای و میدانی و روش تجزیه و تحلیل: کمی و کیفی میباشد. مرمت معماری، شاخه ای از هنر معماری است که بر پایه شناخت و مطالعه بناها و بافتهای تاریخی به احیا کردن فضاهای تاریخی به لحاظ کالبدی، ساختاری و عملکردی می انجامد. بناهای موجود در بافت ها به لحاظ احراز هویت و تجلی فرهنگ و باورها و اعتقادات و رفتارها و مناسبات اجتماعی آن بافت از اهمیت زیادی برخوردارند. از مهم ترین دالیلی که برای مرمت ابنیه کر می شود حفظ ارزش های موجود است. حفظ ارزش ها شامل خود بنا، فعالیت، دوره ی ساخت، معمار بنا، بعضا صرفه اقتصادی حفظ به جای ساخت و... می شود اهمیت این مسائل در بناهای مختلف متفاوت است. مرمت تنها برای بناهای شاخص یک دوره نیست. بعضا بناهای موجود در بافت ها به لحاظ احراز هویت و تجلی فرهنگ و باورها و اعتقادات و رفتارها و مناسبات اجتماعی آن بافت از اهمیت زیادی برخوردارند و در صورت حفظ آنها در قالب مرمت و احیا می توانند نقش مهمی را در حفظ یک خاطره بازی کنند و لذا در هنگام مرمت بناهای تاریخی، حفظ معماری بومی می تواند نقش موثری در حفظ هویت آن بنا داشته باشد.

واژگان کلیدی: مرمت، بناهای تاریخی، امیریه، مشهد.

مقدمه

ارزش های بومی و منطقه ای نزد صاحب نظران و هنرمندان بسیار پراهمیت تر از آن است که بتوانند علاقه فزاینده به جهانی شدن را در آن ها ایجاد کند. معماری که در بناهای سنتی ایران وجود دارد، با شاخصه هایی چون توجه به ویژگی های اقلیمی، عوامل اقتصادی، عوامل اجتماعی - فرهنگی عجین می باشد. در معماری سنتی ایران ساختمان بر اساس فرهنگ و هویت قومی ایرانی شکل گرفته است و هیچگاه نوع پلان بر خلاف باورهای دینی و عقیده ای پایه گذاری نشده اند. در گذر زمان به خاطر ناملایمات اجتماعی و دور شدن جوامع از ارزش های اجتماعی خودی و بومی، معماری های دیگری حاکم شدند؛ که سرتاسر مشکل بودند. (ضرامی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱). معماری به عنوان ظرف زندگی انسان، آیین تمام نمایی طرح یک طرح جامع است که در تعاملی تنگاتنگ با ویژگی های ساختاری، تاریخی و سیاسی و اقتصادی و اجتماعی آن جامعه قرار دارد مردم هر سرزمین و ساخت اثر معماری در تلاش هستند تا با بهره گیری از چیزهای مادی، از ارزش های خویش حفاظت و از هنجارهای خود تبعیت کنند. تغییر نگرش های فرهنگی و اجتماعی در جوامع، بیشترین تاثیر را در معماری دارد. (خداکرمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۴). در جای جای خاک این سرزمین میتوان عرصه های بی نظیر طبیعی یافت که بستر ساز آثار تاریخی، هنری و فرهنگی تمدنایرانی هستند. این محوطه ها اغلب مورد بی مهری قرار گرفته و یا حتی اگر طرحی در زمینه مرمت تاریخی آنها صورت گرفته باشد فاقد “نگاهی جامع” به ارزش های طبیعی و تاریخی آن به صورت توأمان بوده است. هنگامی که به ارزشهای طبیعی منطقه ای بعد تاریخی از دست ساخت هنری بشر نیز افزوده گردد حاصل کار محوطه تاریخی طبیعی و فرهنگی میشود که در آن امتزاج طبیعت، معماری و تجربه حضور انسان در کنار طبیعت درسی بسیار آموزنده است (پوریوسف زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۶).

در این میان نگاه مرمت منظر به این منطقه نگاهی نو و جامع است که جنبه های ناهمگون منظر را در تعامل و تکامل یکدیگر دیده و به دنبال احیای بومشناسی طبیعت و تقویت ارزش های فرهنگی آن است. “به نظر میرسد تعریف دقیق و روشن از ویژگیها و نارساییهای سایت، اولین قدم در شروع معماری منظر است. معمولاً عدم موفقیت در حل مشکلات منظر نه تنها مربوط به عدم توانایی طراح است بلکه به ناکافی بودن اطلاعات در تعریف دقیق قوتها، ضعفها و تهدیدات سایت نیز مربوط میشود (موتلوچ، ۲۰۰۱: ۲۸۶). خانه امیری مربوط به اواخر دوره قاجار است و در مشهد، خیابان نواب صفوی، نواب صفوی ۹، پ ۳۵۱ واقع شده و این اثر در تاریخ ۳۰ تیر ۱۳۸۴ با شماره ثبت ۱۲۱۳۲ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. در تاریخ ۰۱/۰۸/۱۳۹۷ شهردار مشهد و مدیرکل میراث فرهنگی خراسان رضوی از پروژه خانه امیری بازدید کردند و مقرر شد اداره کل میراث فرهنگی خراسان رضوی برای ضلع چهارم خانه امیری مجوزهای لازم را از سازمان میراث فرهنگی کشور بگیرد تا مرمت این بنای تاریخی به سرعت انجام شود. همچنین اعلام شد عملیات مرمتی این اثر تاریخی هم زمان در ۳ ضلع بنا در حال انجام و تکمیل مرمت آن در ضلع چهارم منوط به اخذ مجوزهای لازم از سازمان میراث فرهنگی در کشور است.

مبانی نظری

مرمت

در هر مرمت، ابتدا باید شرایط و اهداف آن را شناخت. در این باره برندی پس از تأکید بر اولویت جنبه زیباشناختی در مرمت یک اثر هنری، توجه لازم به اهمیت تاریخی آن را نیز از نظر دور نگه نمیدارد و بر این مبنا، هدف مرمت را بازتثبیت یگانگی بالقوه ی اثر، بدون افتادن در دام بدل سازی های هنری یا تاریخی و بدون حذف همه آثار گذشت زمان تعریف میکند (برندی، ۱۳۸۶: ۴۰-۴۱). او برای حرمت گذاری مرمت به خصلت تاریخی، آن را در رابطه با زمان تعریف میکند تا بتواند در جایگاه یک رویداد تاریخی مورد تأکید قرار گیرد، زیرا مرمت کاری انسانیت و باید بخشی از روند انتقال اثر به آینده باشد. از اینرو بین قسمت های تازه الحاق شده “و” اصلی “تمایز قائل شده و در ضمن، بخشی هایی را برای نشان دادن وضع قبل از مرمت، در نظر میگیرد (برندی، ۱۳۸۶: ۶۰). واقع مرمت اثر هنری با توجه به ویژگی مشخصه آن به عنوان یک اثر هنری، باید فرم بصری موضوع را برای انتقال پیام به بیننده، مرمت کند و با توجه به خصلت تاریخی، باید آشکارا از فاصله نزدیک قابل تشخیص باشد. این همان تفسیر انتقادیست که امکان نقد و بررسی اثر اصلی و اضافات مرمتی را فراهم میکند. دوم آن که برای رعایت صداقت و اطلاع رسانی کافی

به بیننده، باقیگذاشتن شاهدی از مراحل کار، شایسته است به اعتقاد بالدینی «مرمت در ابتدا باید با تحلیل دقیق زبان شناختی کار، به معنی شناسایی واقعیت موضوع در وضع موجود آغاز شود. مرمت نمیتواند در هر روشی، ارزش و واقعیت دانش بهدست آمده را تغییر دهد. (بaldini، ۱۹۹۶: ۳۳۷-۳۳۵)» به عبارت دیگر قدم اول در شروع مراحل عملی مرمت، شناسایی اثر، یعنی شناخت ویژگیهای زیباشناختی و سبک هنری به علاوه خواص مواد و فن اجرا، در کنار مطالعه وجه تاریخی آن است. پس از این می توان مداخله مرمتی را آغاز کرد که بنا به نوشته ۱۹۹۴ م اندرو آدی «میتواند شامل این موارد شود:

۱- الحاق و اتحاد قطعات موجود.

۲- پر کردن نواحی مفقود کمبود.

۳- تجدید وضعیت (تغییر شکل)

۴- موزونسازی بصری (رتوش بتونه ها)

این کارها برای مرمت شکل بصری موضوع و انتقال درست مفهوم به بینندگان، مهم تلقی میشوند: (کاپلی، ۲۰۰۰: ۱۱۹-۱۳۶).

معماری بومی

معماری بومی، عمدتاً به نوعی از معماری اطلاق میشود؛ که برخاسته از سنت های محلی غیررسمی بوده و توسط یک طراح خاص بیان نشده است. معماری بومی، گونه ای از معماری بوده که بر پایه نیازهای استفاده کنندگان شکل گرفته و منعکس کنند سنت های محلی است. نخستین بار معماری خودجوش به ابداع " جوزپه پائانو " برای معماری بومی انتخاب شد. البته منظور از خودجوش، تصادفی بودن آن نیست، بلکه طبیعیبودن آن است. در این نوع معماری همه چیز در نهایت سخت گیری گزینش میشود و برخاسته از ضرورت های معیشتی است که تنها جنبه های مادی و عملکردی ندارند. معماری بومی برای تعهد به مدنیت میپيوند. جایی که اشیاء، احساسها و لحظه ها مدامگر می شوند. این نوع معماری، خواستار ماندگاری آنچه میگذرد است (آلپاگونولو و فالملکی، ۱۳۸۵: ۳۶).

راپاپورت (۲۰۱۰) در بیان فضای حاکم بر معماری اذعان میدارد این معماری ترجمان بی واسطه و ناخودآگاه نیازها، ارزشها، باورها و آرزوهای اکثریت مردم جامعه در یک فرم فیزیکی خاص بوده که بیش از بناهای باشکوه و شکل گیری به خاطر گروه های خاص برگزیده از مردم، گویای فرهنگ عامه مردم است. مسکن بومی، تجلی ارزش های در حال تغییر و نیز تصویر خانه، جهان بینی و شیوه زندگی عامه مردم بوده و حاصل مجموعه ای از موقعیتهاست (بیکر، ۱۳۸۵: ۳۵).

از اواخر قرن نوزدهم کاربست معماری بومی در آثار بسیاری از معماران مطرح همچون «حسن فتحی» سبب تکامل معماری بومی در طول زمان شده است. وی اصول اساسی، نظیر اعتقاد به اولویت ارزش های انسانی بر معماری، اهمیت رویکردهای فراگیر در مقایسه با رویکردهای محدود، استفاده از فناوری مناسب، لزوم اجتماع محوری و فنهای ساخت مشارکتی، نقش ضروری سنت و برقراری مجدد مفاخر فرهنگی در میان هنر ساختمان سازی را اساس شکل گیری معماری بومی میداند (بنیاد فادی، ۲۰۱۴). معماری بومی، تفکر عاقلانه نسلی است که توسط فرهنگ منطقه خاصی که در آن شکوفا شده، شکل گرفته است. طراحی بومی، تبلور محدودیتهای اعمال شده به واسطه خطوط راهنمای منطقه و فرهنگ، در معماری یک منطقه است. یا به نوعی آموزش زندگی با این محدودیت ها با به کارگیری حداکثر توان بالقوه یک بوم به شمار میرود؛ بنابراین معماری بومی نتیجه عواملی است که آن را شکل میدهند در رجوع به معماری بومی الگوبرداری کامل از فرم معماری و شکل زندگی بومی را به عنوان یک واقعیت موجود که ضرورتی به تغییر آن نیست و باید حفظ شود مورد توجه قرار میدهد (اکرمی و دامیار، ۱۳۹۶: ۳۶).

او معتقد است تا پیش از فروپاشی مرزهای فرهنگی که در قرن نوزدهم اتفاق افتاد فرم ها و عناصر ویژه معماری بومی در تمامی جهان دیده میشود و ساختمان های هر ناحیه، میوه شگفت انگیز وحدت میمون تصور مردم با خواسته های محیط بود

² Baldini

³ Caple

⁴ Fathy Foundation

(فتحتی، ۱۳۸۲: ۶۵). امروزه معماری بومی به عنوان ظرف و میراثی از گذشتگان تلقی میشود. میراث مردمانی آموزش ندیده که از به کار بردن عناصر معماری به آفرینش معماری پرداختند (فلامکی، ۱۳۸۴: ۱۲). معماری بومی یعنی مجموعه ای از واحدهای معماری و شهرسازی که در سرزمین گرد هم آمدهاند و با هماهنگی هایی در زمینه شکل، حجم گذاری یا «پلان ولونومتری» در زمینه های کاربردی، رنگآمیزی و آهنگ سطوح پر و خالی و همچنین در زمینه مصالح و تمام نظام های ساختمانی که در آن پدیدار است رکن اساسی را در بردارد. «این معماری به هماهنگی بر تفاوتها، تشخیص مبتنی بر ضابطه ها و رسوم و سلیقه های زاده فرهنگ محیطی، یگانگی زاده از احترام متقابل یا برخورداری از رفتارهای محیطی مبتنی است و نیز بر آزادیهای مشروط از قراردادهای اجتماعی ضمنی، قراردادهای نانوشته و زنده تأکید دارد» (فلامکی، ۱۳۸۴: ۱۷).

پیشینه پژوهش

دانش شهرکی و همکاران (۱۳۹۹) تحقیقی تحت عنوان مرمت و احیای بناهای قدیمی در بافت های سنتی (نمونه موردی: مرمت و احیای سرای همدانی ها در بازار قم) انجام دادند. بازار قم با توجه به اهمیت یافتن روزافزون مذهبی، اجتماعی و اقتصادی شهر، در راسته بازار نو و در امتداد گسترش بازار کهنه به طرف دروازه علیخانی شکل گرفت و سرای همدانی ها و چند سرای دیگر در قلب بازار نو شکل گرفت. بازسازی سراها به عنوان فضایی پرتانسیل در شهر در قالب طرح راهبردی ساختاری و اتصال آن به بافت، در حفظ و احیای بافت تاریخی و حیات کالبدی بنا می تواند موثر باشد.

خدا کرمی و روهو مهربانی (۱۳۹۶) تحقیقی با درک و بررسی مقوله های مربوط به فرهنگ در معماری بومی انجام داده است. تا بتوان راهکاری مناسب برای رجوع دوباره به فرهنگ غنی ایران در ساخت بناها و طراحی معماری و به تبع آن شهرسازی اندیشید. این تحقیق بر اساس مطالعات کتابخانه ای انجام گرفته است نتایج تحقیق نشان می دهد الگوهای فرهنگی، نه تنها در نحوه تلقی انسان ها از چیستی و مفهوم شهر و معماری، بلکه در صورت شهر و معماری نیز قابل بازیابی و مشاهده است.

ضرغامی و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی با هدف اصول معماری بومی که با مولفه های معماری پایدار تطبیق دارد و شیوه های احیاء و دوباره به کارگیری آن ها انجام دادند. روش پژوهش این نوشتار مبتنی بر تحلیل توصیفی و مطالعات کتابخانه ای است. نتایج به دست آمده از این پژوهش، با هدف معماری پایدار و استفاده از این اصول برای رسیدن به خانه ای پایدار است

صادقی^۵ و همکاران (۲۰۲۰) تحقیقی با هدف شناسایی تمام ارزشهای معنایی تأثیرگذار در روند حفاظت از معماری انجام داده اند. با توجه به نتایج محتوا تجزیه و تحلیل، می توان نتیجه گرفت که حفاظت از میراث معماری می تواند در سه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل شود: مردم، کارشناسان و دولت ها و می توان از کل میراث معماری محافظت کرد فقط با همکاری مشترک بین هر سه سطح. همچنین، نتایج نشان داد که ارزش فرهنگی، اقتصادی است ارزش، ارزش تاریخی و هویت به میزان زیادی در حفظ معنایی میراث معماری تأثیر می گذارد.

روش تحقیق

به طور کلی این مطالعه دو بخش اصلی شناخت و ارایه ی طرح تقسیم میشوند. بخش شناخت خود شامل دو زیرمجموعه ی شناخت بستر و شناخت بنا میشود که در آن ضمن شناخت کالبد و بافت اطراف، آسیب های بنا نیز شناسایی و راه حل درمان آنها ارایه شده است. روش تحقیق این مقاله از جهت هدف: کاربردی و از جهت روش: توصیفی، تحلیلی و روش گردآوری دادهها: کتابخانه ای و میدانی و روش تجزیه و تحلیل: کمی و کیفی میباشد.

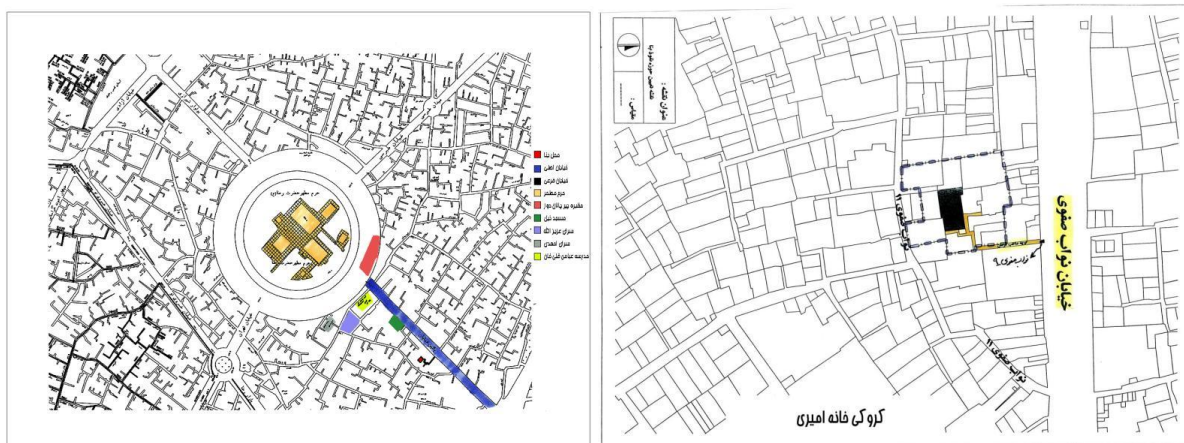
یافته ها

منزل امیری

خانه تاریخی امیری یکی از خانه‌های قدیمی مشهد است که در زمان قاجار ساخته شده است و تاریخ رسمی ساخت آن به سال ۱۳۳ هجری قمری می‌رسد، یعنی بر اساس تاریخ رسمی، ساخت این خانه باید متعلق به سال‌های آخر حکومت قاجار و اوایل حکومت پهلوی باشد؛ اما محققان پس از بررسی مدل ساخت بنا بیان کردند که به نظر می‌رسد ساختمان بنا قدیمی‌تر باشد و به اوایل دوران قاجار برگردد. گفته می‌شود خانه تاریخی امیری، به دستور آقای عباس امیری توسط بهترین معماران آن زمان ساخته شده است.

عباس امیری اندکی بعد از ساخت خانه فوت کرد و تمام این ملک به فرزندانشان رسید. خانواده‌ی امیری تا سال ۱۳۶۵ در این ساختمان سکونت داشتند و سپس به جایی دیگر نقل مکان کردند. این خانه‌ی زیبا در محله‌ی عیدگاه قرار دارد. در گذشته بیشتر ساکنین محله‌ی عیدگاه را خادمان و افرادی تشکیل می‌دادند که در حرم امام رضا (ع) کار می‌کردند. در حال حاضر خانه تاریخی امیری در خیابان شهید نواب صفوی، کوچه شهید نواب صفوی ۹ واقع شده است. منزل امیری در نزدیکی حرم امام رضا (ع) قرار گرفته است و می‌توان به سادگی در کنار زیارت از حرم، از این بنا نیز بازدید کرد.

ساختمان خانه تاریخی امیری برای سالیان دراز بدون سکنه بود و به دلیل وجود اختلافات مختلف بین سازمان‌های اجرایی، در طول سال‌های اخیر تلاش زیادی برای مرمت و احیا خانه امیری صورت نگرفته است و قسمت‌های مختلفی از این خانه‌ی بارزش دچار خرابی‌های شدید شده است.

شکل (۱). موقعیت بنا در شهر مشهد عناصر مهم نزدیک به بنا

معماری خانه تاریخی امیری

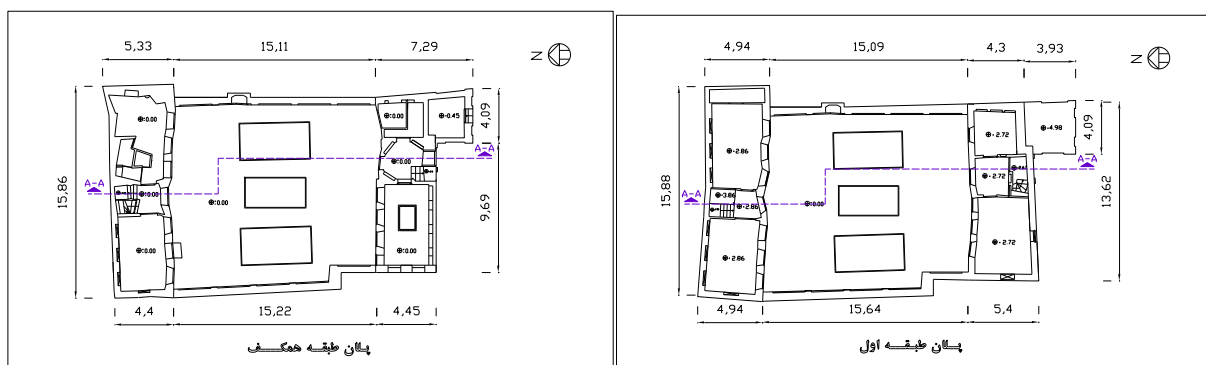
خانه تاریخی امیری از چندین جهت متفاوت از دیگر ساختمان‌های قدیمی است. مهم‌ترین وجه تمایز این خانه از دیگر بناهای قدیمی دوره‌ی قاجاریه، کاشی‌کاری و آجرکاری‌های خاص ساختمان است. کاشی‌کاری‌های این بنا در زمان قاجار بسیار زیبا و متفاوت بوده‌اند. ویژگی دیگر متمایز در این خانه، اختلاف سطح بنا با محیط بیرون است که همین موضوع فشار زیادی بر روی دیوارهای خانه امیری وارد کرده است. این فشار متأسفانه موجب شده دیوارهای خانه دارای قوس شود و در خطر خرابی شدید قرار بگیرند. همچنین در این خانه از نورگیرهای خاص و منحصربه‌فردی استفاده شده است. متأسفانه امروزه خرابی‌های متعددی در بخش‌های مختلف خانه تاریخی امیری به وجود آمده است و این خانه‌ی زیبا در خطر تخریب قرار گرفته است. ویژگی متفاوت دیگری که در این بنا مشهود است، وجود سبک‌های معماری دو دوره‌ی زمانی مختلف است. این دوره‌های زمانی در مدل ساخت ظاهر ساختمان دیده می‌شوند. به همین دلیل با کمی بازسازی این خانه می‌تواند دو مدل مختلف معماری را به نمایش بگذارد.

معماری خانه تاریخی امیری

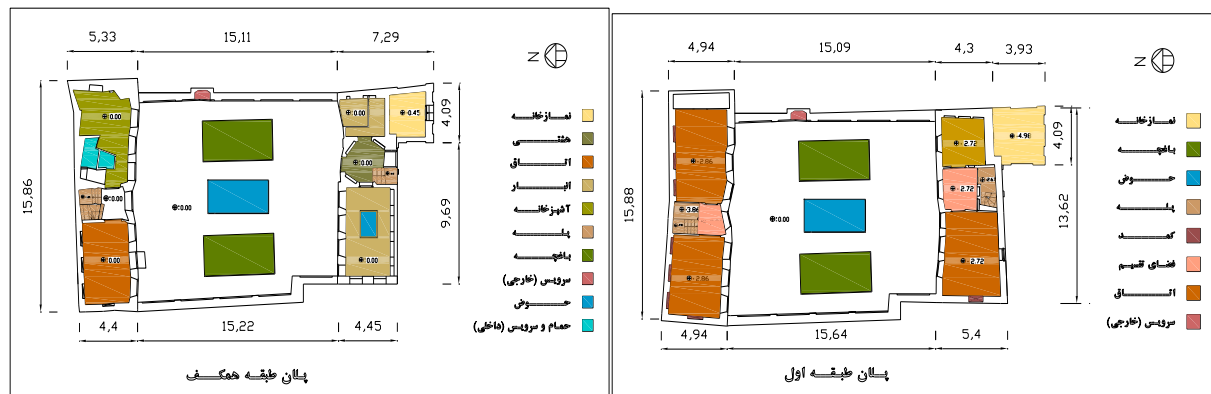
خانه تاریخی امیری دارای دو سمت متضاد است و همین ویژگی اصلی ساختمان خانه را تشکیل می‌دهد. در دو طرف حیاط دو ساختمان مجزا وجود دارد که ویژگی‌هایی کاملاً متفاوت از یکدیگر دارند. این تضاد از لحظه ورود به خانه قابل دیدن است و نشان‌دهنده تفاوت مدل زندگی ساکنان این خانه است که تصور می‌شود از خانواده‌ها و پیشینه‌ی متفاوتی بوده‌اند.

خانه تاریخی امیری در دو طبقه ساخته شده است. با استفاده از پله‌هایی که به صورت نیم‌دایره ساخته شده است می‌توان از طبقه اول به طبقه دوم بنا رفت. وقتی وارد طبقه دوم ساختمان می‌شویم، راهرویی در وسط وجود دارد که یک پنجره به بیرون داشته و دو اتاق طبقه دوم خانه را از یکدیگر مجزا می‌کند.

اتاق سمت چپ راهرو مخصوص نشیمن است و سه پنجره دارد که رو به حیاط داخلی خانه باز می‌شوند و منظره‌ی زیبایی را می‌توان از ارتفاع مشاهده نمود. پنجره‌ی چهارم این اتاق رو به کوچه باز می‌شود. اتاق سمت راست از نظر مساحت کوچک‌تر است و فقط یک پنجره دارد؛ اما دارای چهار طاقچه‌ی کوچک بر روی دیوارهاست.

شکل (۲). تحلیل پلانهای خانه امیری

شکل (۳). معرفی فضا

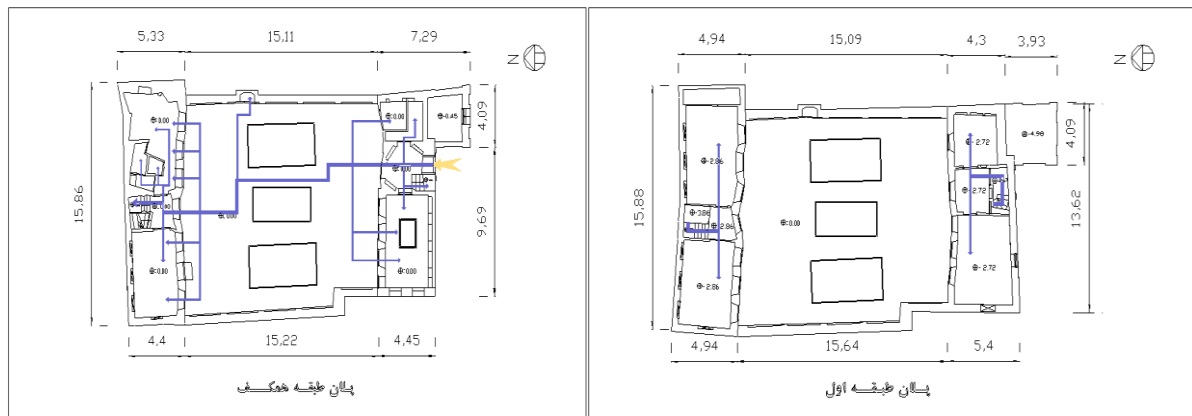
ساختمان خانه امیری

آینه کاری‌ها و هنرهای سنتی مانند آب‌نماهای مختلف و کاشی کاری در جاهای مختلفی از خانه تاریخی امیری دیده می‌شوند. به‌طور کلی می‌توان گفت تزئینات مختلفی در قسمت‌های ساختمان بنا وجود دارد.

این تزئینات زیبا در دیوارهای داخلی حیاط قابل مشاهده هستند که شامل کاشی‌هایی با قالب رنگی فیروزه‌ای، زرد و مشکی هستند که کاشی‌های زرد و سیاه در وسط قرار گرفته‌اند و کاشی‌های فیروزه‌ای در اطراف آن‌ها هستند. قالب‌های کاشی به اشکال مختلفی مانند لوزی، بیضی، مثلث و غیره هستند و در دیوارهای مختلف بنا قرار گرفته‌اند.

همچنین بر سر در ساختمان قاب‌های لوزی شکلی وجود دارد که سیاه‌وسفید هستند و نام حضرت علی (ع) بر روی آن‌ها حکاکی شده است. بعضی از قاب‌های این بنا اشکالی نامنظم دارند که این به زیبایی آن‌ها افزوده است.

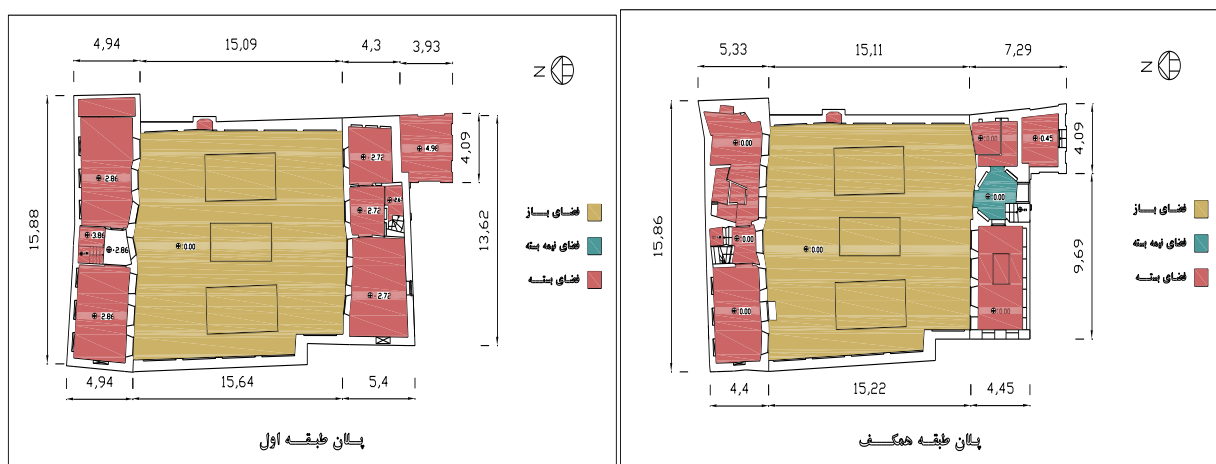
نکته‌ی جالب دیگری که در طراحی این بنا می‌توان دید این است که تیرهای چوبی نگه‌دارنده‌ی ساختمان اصلی بنا با گذشت زمان دچار تخریب شده‌اند و برای جایگزینی آن‌ها از چوب‌های سنتی حصیری استفاده شده است.

شکل (۴). سیرکولاسیون

شکل (۵). عناصر تکراری و مجرد

شکل (۶). فضاهای باز، نیمه بسته، بسته

تزئینات

قاب های مثلثی شکل:

این قاب ها در سردر پنجره های نمای جنوبی قرار دارد این قابها از مثلثهای متوازی الاضلاعی هستند که کاشی های معرق هندسی را درون خود جای داده اند. رنگ کاشی های در این قاب فیروزه ای، سورمه ای و زرد می باشد. طرح این قابها نیز گلهای ده برگ میان دو ضلع مثلث و دو نیم گل پنج برگ در پایین آن است.

شکل (۷). قاب های مثلثی شکل

قابهای نامنتظم:

قاب های این نما یک در میان طرح داخل آن متفاوت اجرا شده است در سر در پنجره ابتدایی دو گل ده برگ طرح خورده است در سر در پنجره بعدی همان گل به شکل هندسی و منظم تر و ظریف تر از طرح قبلی اجرا شده که یک در میان سردر پنجره ها را زینت داده است.

شکل (۸). قاب های نامنتظم

عارضه

نمای ورودی	نام فضا
دیوار	نام عضو
ترک خوردگی - از بین رفتن سطح صاف آجرها-مدفون شدن نصف بنا در خاک	عارضه
۱-نشست پی بر اثر رطوبت ۲- فرسایش مصالح ۳- ساخت و ساز شهری	عامل مخل
۱-دستک زنی در سطح زیر پی درمان ۲- تعویض مصالح	روش درمان

نام فضا	آسیب دیدگی هشتی
نام عضو	دیوار و کف
عارضه	شکستگی و ریزش در بندکشیهای آجری - پوسیدگی چوبهای بکار رفته در درهای ورودی و ارتباطی - استفاده از پوشش نامناسب (رنگ روغن آبی) بر روی چوب سخت و درها - آسیب دیدگی در آجر فرش کف هشتی - روکاری سیم کشی در نمای داخلی هشتی
عامل مخل	۱-رطوبت صعودی ۲- مداخله انسانی ۳- کهولت چوبها
روش درمان	پای دیوار به اندازه ۵۰ الی ۱۰ سانتیمتر تا ارتفاع ۳۰ سانتیمتر خالی کرده و درمان قیراندود می کنیم (عایق بندی) ۲- تعویض مصالح فرسوده ۳- تعویضچوب ها در و پنجره

نام فضا	آسیب دیدگی در طبقه اول جنوبی
نام عضو	دیوار - درب و پنجره - پله
عارضه	ترک خوردگی و ریزش بندکشیهای آجری - فرسایش آجرها - پوسیدگی چوبهای درب و پنجره - آسیب دیدگی تزئینات کاشی بکار رفته در نما- آسیب دیدگی در نازک کاری داخل اتاق

عامل مخل	۱-رطوبت ۲-فرسایش ۳-نشست پی ۴-کھولت چوبها
روش درمان	۱-عایق بندی ۲-تعویض مصالح ۳-پی بندی ۴-تعویض چوبها

نام فضا	حیات
نام عضو	دیوار-کف
عارضه	شکستگی و ریزش در بندکشیهای آجری - شوره زدگی آجرها - تبله کردن دیواره شرقی - فرسایش آجرها - چینش ناهماهنگ آجرهای دیواره غربی در اجرای مجدد آن - نشست آجر فرش حیات و تبله کرده آجرهای اطراف چاه
عامل مخل	۱-رطوبت بصورت سعودی ۲-دخالتهای انسانی ۳-رطوبت سعودی
روش درمان	استفاده از کانال نای کش ۲ تعمیر مجدد در قسمتی مداخله غلط صورت گرفته درمان ۳-استفاده از بلوکاز در کف سازی

نام فضا	آسیب دیدگی در تزئینات حیات
نام عضو	دیوار
عارضه	افتادن تکه های کاشی از محل خود - آسیب دیدگی در تزئینات دور تا دور بالای دیوارها - فرسایش در آجرها و کاشیها - افتادن بعضی از قسمتهای ردیفهای آجر و کاشی شکستگی و ترک خوردگی و ریزش مصالح در بیشتر قسمتهای قرنیز
عامل مخل	بر اثر رطوبت ملات چسبنده کاشیها از بین رفته و باعث افتادن کاشیها از جای خود شده است
روش درمان	چیدن و قراردادن مجدد کاشیها برسر جای خود

نام فضا	نمای شمالی
نام عضو	دیوار
عارضه	شکستگی و ریزش در بندکشیهای آجری - پوسیدگی چوبهای درب و پنجره ها - از بین رفتن سطح صاف آجرها - شوره زدگی دیوار - ریزش کاشیهای بکار و رفته در تزئینات
عامل مخل	۱ فرسایش آجرها ۲- رطوبت که به صورت صعودی بوده ۳- از بین رفتن ملات بین کاشیها بر سر رطوبت ۴- کهولت چوبها
روش درمان	۱- تعویض آجرهای فرسوده درمان ۲- پای دیوار را به اندازه ۵۰ الی ۶۰ سانتیمتر و تا ارتفاع ۳۰ سانتیمتر خالی کرده و قیر اندود می کنیم (عایق بندی) ۳- استفاده از ملات مناسب جهت چسباندن کاشی ۴- تعویض چوبها

نام فضا	طبقه همکف شمالی
نام عضو	دیوار
عارضه	پوشش نامناسب بر روی دیوارهای اتاق (موکت) - ترک و ریزش مصالح - پوسیدگی چوبهای درب و پنجره
عامل مخل	۱- نشست پی ۲- کهولت چوبها ۳- از بین رفتن سطح دیوار بر اثر رطوبت
روش درمان	۱- پی بندی و تعویض مصالح ۲- عایق بندی ۳- استفاده از کانال نایکش

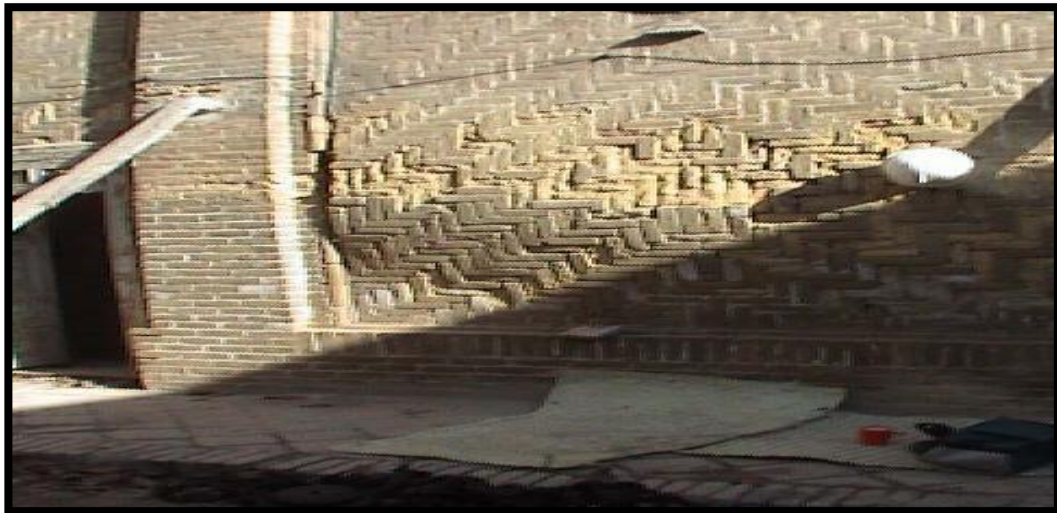
نام فضا	طبقه اول شمالی
نام عضو	دیوار - کف
عارضه	ترک دیوارها و ریزش مصالح - پوسیدگی چوبهای درب و پنجره و کمدهای دیواری - آسیب دیدگی در زیر سقف - ریزش کف (سقف طبقه همکف)
عامل مخل	۱- نشست پی ۲- کهولت چوبها ۳- رطوبت بصورت صعودی
روش درمان	۱- پی بندی ۲- تعویض چوبها ۳- عایق بندی

علل آسیب:

خاکریزی در پشت دیواره های بنا باعث بروز رطوبت در دیواره به صورت صعودی شده است به همین موجب دیواره ها نشست کرده و ایجاد ترک بر روی دیواره ها شده است. همچنین باعث شده که ملات بین اجرها شسته شود و بندکشی ها از بین برود و این خود باعث می شود که ما بین اجرها خالی شود و اجر به مرور خورده شود و سطح صاف خود را از دست بدهد که در خیلی از قسمتها مصالح ان ریزش کرده است. از موارد دیگر آسیب بر دیواره ها، شوره زدن اجرهاست که علت ان نیز رطوبت است و این عمل باعث می شود که سطح اجر خورده شود. همچنین تباه کردن در دیواره ها که مورد قابل وضوح انرا می توان در دیواره شرقی مشاهده کرد.

ارتفاع بلند دیواره ها، رطوبت در دیواره، نشست دیواره، فشار های خاک اطراف پشت دیواره می تواند از موارد ایجاد شکم در این دیواره باشد.

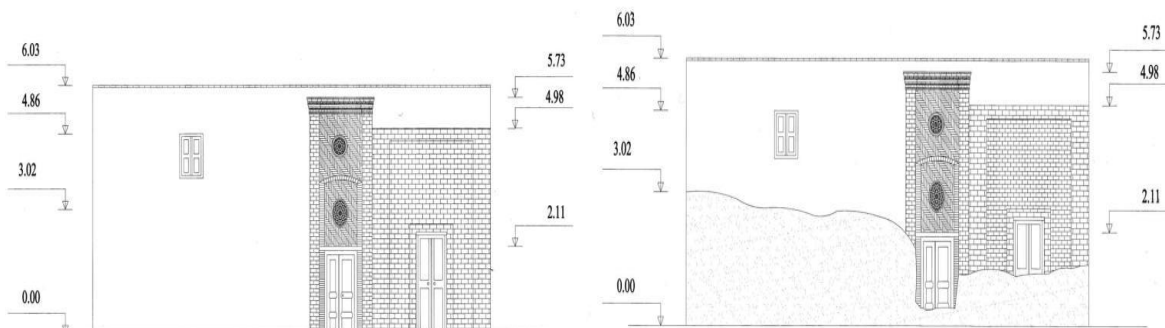

این رطوبت در دیواره های اتاقها در طبقه هم کف کشیده شده و پیشرفت صعودی انرا می توان تا سقف مشاهده کرد. تمام سطح اجرهای پشت به دیواره های دور بنا از داخل دچار شوره زدگی، شکستگی در بند کشی ها و خوردگی سطح شده اند. همچنین شسته شدن خاک پی این بنا و فشارهایی که به دیواره ها وارد می شود باعث ایجاد ترک های عمیقی در داخل و خارج بنا شده است.

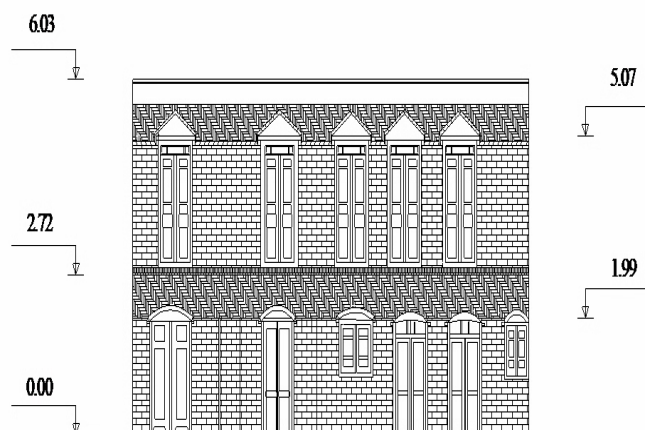
مرمت بنای تاریخی خانه امیری با رویکرد معماری بومی

شکل (۹). نمای شمالی (ارباب نشین)

شکل (۱۰). نمای قبلی ورودی و نما شکل (۱۱). نمای فعلی ورودی بنا

شکل (۱۲). نمای قبلی ورودی نما شکل (۱۳). نمای فعلی ورودی بنا

در مرمت بناهای تاریخی، باید اصل را بر حفظ معماری قبلی گذاشت و سعی در کمترین تغییرات در مرمت بناهای تاریخی داشت.

نتیجه گیری

مرمت معماری، شاخه ای از هنر معماری است که بر پایه شناخت و مطالعه بناها و بافتهای تاریخی به احیا کردن فضاهای تاریخی به لحاظ کالبدی، ساختاری و عملکردی می انجامد. بناهای موجود در بافت ها به لحاظ احراز هویت و تجلی فرهنگ و باورها و اعتقادات و رفتارها و مناسبات اجتماعی آن بافت از اهمیت زیادی برخوردارند. از مهم ترین دلایلی که برای مرمت ابنیه کر می شود حفظ ارزش های موجود است. حفظ ارزش ها شامل خود بنا، فعالیت، دوره ی ساخت، معمار بنا، بعضا صرفه اقتصادی حفظ به جای ساخت و... می شود. اهمیت این مسائل در بناهای مختلف متفاوت است. مرمت تنها برای بناهای شاخص یک دوره نیست. بعضا بناهای موجود در بافت ها به لحاظ احراز هویت و تجلی فرهنگ و باورها و اعتقادات و رفتارها و مناسبات اجتماعی آن بافت از اهمیت زیادی برخوردارند و در صورت حفظ آنها در قالب مرمت و احیا می توانند نقش مهمی را در حفظ یک خاطره بازی کنند و لذا در هنگام مرمت بناهای تاریخی، حفظ معماری بومی می تواند نقش موثری در حفظ هویت ان بنا داشته باشد.

منابع و مراجع

- [۱] اکرمی، غالمرضا و دامیار، سجاد. (۱۳۹۶). رویکردی نو به معماری بومی در رابطهای ساختاری آن با معماری پایدار. نشریه هنرهای زیبا، معماری و شهرسازی، ۲۲(۱)، ۴-۲۹
- [۲] آلیاگونولو، آدریانو و فالملکی، محمدمنصور. (۱۳۸۵). معماری بومی. تهران: مؤسسه علمی فرهنگی فضا
- [۳] برندی، چزره. (۱۳۸۶). نظریه های مرمت تئوری مرم. ترجمه پیروز حناچی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- [۴] بیکر، جوفری. (۱۳۸۵). اندیشه و تدبیر در طراحی معماری، رهیافتی در تجزیه و تحلیل فرم (ترجمه سیروس بزرگ گرایلی) تهران: انتشارات اهورا.
- [۵] پوریوسفزاده، سارا محمدرضا بمانیان مجتبی انصاری. (۱۳۹۱). معیارهای مرمت منظر محوطه های تاریخی و طبیعی با تأکید بر محوطه بیستون کرمانشاه، سال نهم/ شماره ۲۲/ پاییز ۱۳۹۱ معیارهای مرمت منظر محوطه های تاریخی و طبیعی با تأکید بر محوطه بیستون کرمانشاه/ ۳۵-۴۴
- [۶] خداکرمی، نازنین و رهرومهربانی، سعید. (۱۳۹۶). واکاوی احیای معماری بومی در سایه ی ارتقای هویت فرهنگی، دومین همایش بین المللی عمران، معماری و شهر سبز پایدار، همدان
- [۷] دانش شهرکی، زهرا و سعیدی، فاطمه، ۱۳۹۹، مرمت و احیای بناهای قدیمی در بافت های سنتی (نمونه موردی: مرمت و احیای سرای همدانی ها در بازار قم)،
- [۸] فتحی، حسن. (۱۳۸۲). ساختمانسازی با مردم. (ترجمه علی اشرفی) تهران: دانشگاه هنر.
- [۹] فلامکی، محمدمنصور. (۱۳۸۴). معماری بومی در ایران. تهران: مؤسسه علمی و فرهنگی فضا.
- [10] Baldini, U. (1996) Theory of the Restoration and Methodological Unity. In Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Los Angeles: Getty Conservation Institute: pp. 355-357
- [11] Caple, C. (2000) Conservation Skills: judgement, method and decision making. London: Routledge
- [12] Fathy Foundation. (2014). Vernacular architecture Slide anikets/ net.share Slide.www: http from Retrieved. Sha rchitecture Vernacular-HassanFathy/1
- [13] Mohammad Sadegh Taher Tolou Del1Bahram Saleh Sedghpour2and Sina Kamali Tabrizi. (2020). The semantic conservation of architectural heritage: the missing values, Taher Tolou Del et al. Herit Sci (2020)8:70https://doi.org/10.1186/s40494-020-00416-w
- [14] Motloch, J. (2001). Introduction to landscape design, second edition. New York: John wiley and sons, Inc